

Titán rozvodů

Ad Podporujte ženy – ale ne na sto procent (Vesmír 85, 15, 2006/1)

**PAVLA KOUCKÁ
JERONÝM KLIMESŠ**

V lednovém Vesmíru vzbudil náš zájem článek Eduarda Bakaláře. Ilustruje, kam až je člověk ochoten zajít ve snaze o podporu „své“ pravdy: vynaložit enormní úsilí k vyhledání informací, věnovat množství času sepsání článku – a bohužel i rezignovat na nestranost a objektivitu a snížit se k účelové a zavádějící argumentaci. Na některé metodické i lidské nedostatky Bakalářova textu upozornila Eva Hauserová (Vesmír 85, 110, 2006/2), která „promluvila za ženy“. My se pokusíme podívat na problematiku z poněkud jiného úhlu pohledu. Úsměvná nám přišla skutečnost, že v textu, v němž se Eduard Bakalář zlobí kvůli „zbytnělé podjatosti“ jiných, z něho samého podjatost (jeho vlastními slovy neschopnost nebo neochota nestranně rozhodnout mezi účastníky sporu) číší: na jedné straně autor lká nad nespravedlností vůči mužům, na straně druhé nespravedlnost vůči ženám přehlíží.

Zaujal nás i termín, jenž autor textu postavil do ohniska svého zájmu: „zbytnělá podjatost“. Je třeba si uvědomit, jak lehké je psát nevývratná tvrzení pomocí tautologie *in concepto*: například s tvrzením „člověk by se měl vystríhat nezdravé konzumace alkoholu“ se nedá než souhlasit – když je něco nezdravé, tak je logické, že se toho máme vystríhat. Stejně tak nemůžeme nesouhlasit s Eduardem Bakalářem, že zbytnělá podjatost vůči ženám je opravdu podjatost, a navíc ještě zbytnělá, a tedy nesprávná, nezdravá, škodlivá, patologická a *ergo* měla by být vymýcena všemi prostředky.

Problém nastane, když máme před sebou konkrétní případ, a je potřeba rozhodnout, zda v něm jde o zdravou, či naopak zbytnělou podjatost. Tam už nám bohužel koncept E. Bakaláře nepomůže. Proč? Je příliš neurčitý. Jestliže nám autor v úvodním odstavci vysvětlí, že ochrana ženy je evolučně výhodná, a tedy přirozená, kudy chce vést hranici mezi zdravým a zbytněným zvýhodňováním? V tom nám bohužel článek odpověď nedal. Přinesl jen defilé desítek případů skutečného či zdánlivého znevýhodňování mužů.

Z vědeckého hlediska by bylo užitečné se vyhnout emotivním a pejorativním termínům – zbytnělý, podjatost a podobně. Místo toho by se mohlo hovořit o nerovném přístupu k jednotlivým pohlavím a definovat, kdy je nerovný přístup škodlivý v tom či onom smyslu, a kdy je naopak výhodný, ať už evolučně, výchovně nebo jinak. A uznáváme, že jde o nosné téma, nad kterým stojí za to uvažovat. Pokud by-

chom se však chtěli po této cestě vydat, snažili bychom se především jednotlivé jevy oddělit, nespíchat vše do jednoho hrnce.

Začneme tam, kde s E. Bakalářem souhlasíme: soudní rozvodové spory skutečně bývají emočně vypjaté, a jelikož i soudci jsou jenom lidé, může se zde vyskytnout i podjatost – ať už v tom nebo onom směru. Na druhé straně není jednoduše se s tím vypořádat a návrhy na zlepšení soudní praxe by stály za samostatnou a podrobnou úvahou. Též uznáváme, že v rámci rozvodových sporů občas jeden z rodičů (někdy i oba) pomlouvá až očerňuje toho druhého před dítětem, což není správné, a je dobré na nesprávnost tohoto jevu upozorňovat. Na druhé straně módní termín syndrom zavrženého či přesněji odcizeného rodiče (*Parental Alienation Syndrome*) by měl být používán jen opatrně, protože je to teorie ve stavu zrodu. Doufejme, že se dočkáme v blízké budoucnosti nějakých zajímavých příspěvků na toto téma.

Řada dalších, Bakalářem uváděných příkladů však s tímto jevem nesouvisí buď vůbec, nebo jen okrajově. Uvedeme několik příkladů, zejména těch, které nezmínila Eva Hauserová:

- Autorem uváděné příklady jsou často tak vytržené z kontextu, že v lepším případě nedávají smysl, v horším jsou zavádějící. Kupříkladu informace, že bývalý prezident Václav Havel omilostňoval ženy pětkrát častěji než muže, nedává smysl, pokud jednotlivé případy blíže nerozobereme. Bez tohoto rozboru se můžeme domnívat, že třeba tato skutečnost souvisí s obecně jinou povahou trestných činů žen (v porovnání s muži jsou ženy daleko méně pachatelkami násilných trestných činů).

- Ze stovek případů ekonomických škod vypíchnout jeden, v němž byla škoda způsobena ženou, je dalším příkladem demagogie. Zcela stejně bychom mohli uvést i některý z příkladů, kdy byl původcem škody muž. Skutečnou sumu ekonomických škod působených oběma pohlavími však touto metodou ani nenaznačíme, natož abychom ji spočítali. A proč bychom to také měli dělat? Ani do halířů vyčíslená částka by nám bez mnoha dalších údajů neřekla nic o nerovnosti přístupu společnosti k pohlavím, protože nejen v přístupu k nim, ale i mezi muži a ženami samotnými jsou zřetelné rozdíly v chování.

- Analogicky k autorově typologii osob podjatých vůči ženám by bylo lze napsat typologii osob podjatých vůči mužům. Byla by však nejspíš podobně zjednodušující a zkreslující.

Mgr. Pavla Koucká (*1975) vystudovala biologii na Přírodovědecké fakultě UK a psychologii na Filozofické fakultě UK, pracuje v redakci časopisu Psychologie dnes.

PhDr. Jeroným Klimesš, Ph.D., (*1967) vystudoval hydrogeologii na Přírodovědecké fakultě UK a psychologii v Praze a v Austinu (Texas). Zabýval se náhradní rodinnou péčí (diagnostikou žadatelů), psychologii reklamy (oční kamerou). Vyučuje na FF UK zahraniční studenty. Pracuje jako poradce veřejného ochránce práv (ombudsmana) v Brně. V nakladatelství Portál mu nedávno vyšla kniha Partneři a rozchody.

A ZDE ÚDAJNĚ SLAVNÝ SIGMUND FREUD DIKTOVAL SLEČNĚ GERTRUDĚ ROHLEROVĚ DO PERA SVOU PRÁCI SEXUALBEFRIEDIGUNG UND DIE SPANNUNG. I KDYŽ ZLÉ JAZYKY TVRdí, ŽE S TÍM DIKTOVÁNÍM JOMU BYLO NAOPAK.

● Stesk Eduarda Bakaláře nad tím, že se medicína věnuje více mateřství než otcovství, nereflakuje skutečnost, že s mateřstvím je spojeno těhotenství, porod a laktace, kdežto s otcovstvím po medicínské stránce nesrovnatelně méně. Že bychom se zde – viděno optikou psychoanalytiků – setkávali se „závistí lůna?“ Kromě toho od principiálně odlišných rodičovských investic odvozují evoluční psychologové rozdíly v prožívání i chování obou pohlaví, jež přirozeně ústí i do odlišného přístupu k svému či druhému pohlaví. Vztahy v rámci jednoho pohlaví se však na rozdíl od E. Hauserové zdráháme vidět jako čistě konkurenční. Stejně tak považujeme za nedostatečné vnímat vztahy mezi pohlavími čistě optikou evoluční. Je pravda, že evolučně-psychologická vysvětlení jsou velice silná, přesto však nevysvětlují vše. Bylo by chybou zavírat oči nad skutečnostmi, které evoluční modely nepostihují. Máme na mysli například fenomén individuality jedince, svobody jeho rozhodnutí, socializace ad.

Je ostatně zajímavé, že zákonitostmi evoluce lidské psychiky argumentuje jak Eduard Bakalář, tak Eva Hauserová. Bakalář vidí ochranu ženy jako v lidské psychice všudypřítomný, hluboce zakořeněný princip; Hauserová pak tuto ochranu omezuje na „dospělého samce, který chce uchránit plodnou mladou samici k budoucímu plazení svých potomků“. Skutečnost bude zřejmě složitější. Je mnoho faktorů, které ovlivňují mezilidské interakce, jež mají povahu „ochrany“: kromě pohlaví také vzájemné vztahy, věk, sociální postavení, sympatie, kontext situace, výchova, zastávaný hodnotový systém, počet při-

hlížejících, momentální psychické i fyzické nastavení a mnohé další. Nelze ani prohlásit, že je vždy ochraňována žena, ani že z genetického hlediska ochraňuje pouze dospělý muž plodnou mladou ženu.

● Je pravda, že časopisů s přívlastkem „pro ženy“ je více než „pro muže“. Nedomníváme se však, že by to bylo podjatostí vydavatelů. Ti si nejspíš neřekli: „Chceme psát pro ženy, protože je máme rádi – a je nám jedno, kolik vyděláme či proděláme.“ Podle našeho názoru vydavatelé tiskovin spíše reflektují důsledky ženského emancipačního hnutí – toho, že ženy rády čtou a platí za to, co je nazváno „pro ženy“. Ta polovina autorů tohoto článku, která může hovořit za muže, považuje za zbytečné, aby se přejmenovaly známé časopisy na „Zbraně a střelivo pro muže“, „Věda a technika chlapcům“ či „Chlapská amatérská elektrotechnika“. Stejně tak nestojí o časopis „Pepa“, který by byl konečně důstojnou konkurencí „Katky“. Dost na tom, že si opilci uzurpují národní divadlo sloganem „chlapi sobě“. Fakt, že existuje tolik ženských časopisů, by se měl interpretovat spíše opačně, tedy tak, že znevýhodněné jsou, respektive v nedávné minulosti byly, ženy.

● Vcelku nás pobavila Bakalářova interpretace delšího průměrného věku žen. To, že se ženy dožívají vyššího věku než muži, je zřejmě evoluční a genetická danost. Najdeme ji na všech křivkách přežití u vyspělých i rozvojových zemí, jakož i v historických záznamech. Nesouvisí tedy s nějakým protežováním či podjatostí. Vidina delšího stáří v dnešním světě navíc není až tak lákavá: dokud to jde, žijete sami v garsonce, daleko od dětí a vnoučat. Pak vás čeká

Kresba
© Vladimír Renčín

domov důchodců, eventuálně léčebna dlouhodobě nemocných, v lepším případě hospic. Být starý dnes až příliš často znamená být osamocen a izolován. Těžko říci, zda zde byli Bůh či evoluce zbytečně podjatí.

● Další autorova poznámka se týká toho, že se ženy stávají častěji dědičkami velkého majetku. Autor zde sice hovoří o „bližší analýze“, nicméně abychom mohli hodnotit, nevíme zhola nic o důvodech osob, jež majetky odkazovaly – jestli se třeba ony dědičky nestaraly o jejich potomky? Je též možné hledat vysvětlení tohoto jevu opět v biologii – v souvislosti s vyšším průměrným věkem žen jakož i s tím, že věk žen vstupujících do manželství je v průměru nižší nežli věk jejich mužů, je mezi manželskými partnery obvyklejší, že dědí žena po muži prostě proto, že jej přežije.

Ale aby naše hlavní myšlenka nezapadla ve vtipkování, podívejme se ještě na literární pramen, jímž doktor Bakalář emotivně ilustruje zbytečnou podjatost: v ukázce se hovoří o jistém otci, jenž na palubě potápějícího se Titaniku popíjí koňak, kouří doutník a sleduje, jak jeho dcera nastupuje do záchranného člunu. Volá na ni: „Sejdeme se v New Yorku!“ Upozorňujeme zde na dvě věci: jednak na to, že v pokladnici beletrie i literatury faktu lze najít též nespočet příkladů opačných, kdy matky obětují svůj život pro syna. Kromě to-

ho tento příklad lze z logického hlediska interpretovat na dvou rovinách: 1. muž se obětoval pro ženu a 2. rodič se obětoval pro dítě. Druhá rovina se však zdá být relevantnější – minimálně z evolučně-biologického hlediska. Žádnému rodiči by se nežilo lehkou s myšlenkou, že se zachránil na úkor svých dětí. Tato ukázka tedy podle našeho názoru neilustruje nadřování ženám, ale spíše poněkud deformované zaměření pozornosti autora.

Je však pravda, že se obecně považuje za nesprávné, aby muži nastoupili do záchranných člunů před ženami a dětmi. Důvody lze hledat na více rovinách. Jednak je pravda, že muži jsou fyzicky silnější a bez záchranného člunu mají o něco vyšší šance na přežití. Dále lze na tuto skutečnost pohlížet jako na základní altruistický princip společensky žijícího živočicha – podobně jako považujeme za správné pustit starší a slabší spoluobčany v tramvaji sednout. Skutečnost, že pana Bakaláře tak přirozené chování znepokojuje, svědčí o tom, že jeho vidění vztahů mezi muži, ženami a dětmi je vážně narušeno.

Pro pozorného čtenáře tak mohl být článek doktora Bakaláře ilustrací toho, jak dokážou rozvody deformovat vnímání mezilidských vztahů a jak potřebné je, aby se páru, jemuž to neklape, snažilo pomoci jejich okolí. A to je výzva nejen pro psychology...